

- Meni dosta.
- Meni nije.
- Ti traži više — nasmija se upravitelj.
- Zaista želim znati zašto.
- Pitaš.
- Pa pitam.
- Ja ne znam.
- Ali ti me mučiš.
- Ja ti mogu reći šta mislim da je, iako, naravno, nisam sasvim siguran.
- Kaži mi bar to.
- Ti si pisao ovaj aman?
- Koji?
- Ovaj u kojemu stoji da se kalifove žene imaju smatrati razvedenima, njegova stoka ima pripasti vakufu, a njegovi robovi dobiju slobodu, prekrši li kalif riječ i učini li išta Abdullahu Ibn Aliju.
- Jesam, samo nisam rekao »robovi«, tu riječ ne volim, a ni Prorok je ne preporučuje i predlaže da se zamijeni riječju »momci«.
- Pusti riječi, gledaj djela.
- Gledam, i riječ je djelo.
- Gledaš li i ovo svoje djelo?
- Aman?
- Aman.
- Šta je s njim?
- Treba li ti još neki razlog?
- Za šta?
- Za micanje.
- Pa, u amanu sam napisao najlakšu propisanu kaznu za krišenje zakletve.
- Ipak je suviše teška za kalifa. Ono je rekao kad je pročitao ovaj aman. A i kako da ne pobjesni, otkud on zna kako će se sutra tvoj imenjak ponašati.

- Možda se do sada predomislio u vezi sa mnom?

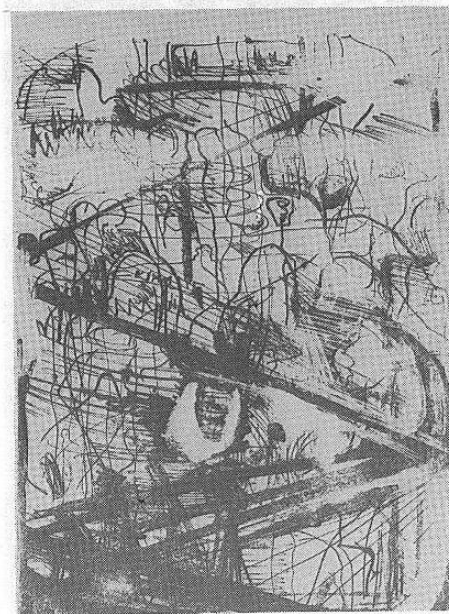
- Moje nije da pitam, moje je da udovoljim.

- Da me makneš?

- Da ga oslobodim.

Odveli su ga, odsijekli mu noge i ruke i postavili ga tako da može gledati kako ih spaljuju. Dok mu je bivše tijelo gorjelo, zid prema njemu se počeo čudno ponašati: u uglovima su se stvarali jednokokraki trokutovi prekriveni četvornim prepletima nekoga smiješnog lišća, trokutovi kojima se u zid upisao manji četverokut, u kojemu su se počeli stvarati isti onakvi trokutovi, a onda su se sve brže upisivali sve manji četverokuti, od kojih se zid zavrtio i vrtio se sve brže uvijajući se u sebe, prostirući se do u beskonačnost u vlastitu dubinu koju al-Mukaffa sve do tada nije ni zapazio. »Kao da i mene slika moj izmišljeni Majstor«, pomisli al-Mukaffa, dok mu se u glavi sve brže vrtjelo od suludog zida koji ga je privlačio i upijao u svoju dubinu, na čijem su ga dnu možda čekale neke oči bez zjenica. Nasmiješi se, siguran da ga sada više ne mogu ubiti, ali da možda u ovom času umire al-Mukaffa u nevidljivom svijetu, isti onaj koji mu nije htio pomoći kad je maločas priznao da ne zna, i koji ga je možda upozoravao na upravitelja Basre, stalno mu napominjući da napiše adab od besmislene i smiješne priče o prosjaku.

(Odlomak iz knjige »Ljudska imena«)

među četiri zida

stefan malarme

Suza

*Oh! želim da plačem! plačem ispod iva!
Dalek ljudskom smehu, dalek pesmi ptica!
Da plačem. . . zbog koga? svih čija kob, siva,
kao cvet na vetru, krenu do grobnica? . . .*

*Ne: zbog sebe. Jer je smrt sam, moja zlatna,
moje ledno srce svijeno je plaštem!
Ja. . . što sanjam plavet, s dve stope sred blata,
sve zgubih, jadrnice. . . Oh! želim da plačem!*

Svako daje što ima. . .

*Bogat bednom, u jesen sinju,
baci zlato, gde nad treperi:
prosjak mu traži milostinju
kroz svoju molitvu s večeri!*

*Zora ispod obrve rujne
grmom u suzama širi se:
grm daje sjaju zore bujne
sve svoje ptice i mirise!*

*Galebu, sekuć penu smelo
val da gnezda korala puna:
ptica stavlja pero belo
talasu ispod tvrdog kljuna.*

*Svako daje sa svog dlana:
dete, poljubac koji zrci:
ljubavnik, venac jorgovana:
pesnik, odjeke svog srca!*

Sve mine!

*Sve mine: proleće pada ispod srpa
plavetnog leta.
Sve mine: već letu mre moć neiscrpna
od vetra kleta.
Sve mine: na jesen, o zimo, ti baci
svu belu čipku.*

*Sve mine: s proleća, za snegom jaglaci
pronadu zipku.
Čovek teče, guran čovekom što mine
sred crnog roja!
- Ti tek sama, zvezdo usred večne tmine,
o dušo moja!*

*Ti moraš cvet biti van blata, zla dela,
uz lepo lice!
Ti moraš plam biti, oh! sjaj s čela anđela,
te svete ptice!*

Za Boga!

*Sazda li me da te ljubim?
Stavi li sred moga mraka
zvezdu da je bolje gubim?
Zar da svene iznad raka
jorgovan kog kida, noću,
ljubavnik bežeć u samoću?
S neba se smeješ dok plačem?
Kud nam hrli reč tanana,
ne mrlijuć pod tvojim plaštem,
kao tašti val tamjana.*

Na primerku »Kontemplacija«.

*Francuska' te, Igo, već u crn plašt gnezdi,
kao što gnezde mrtvaca!
Zmija šišteć silini prema tvojoj zvezdi,
dok patak-rao' baca
kljun i peneć kida žice s tvojih lira!
Igo! Igo! pesma čvrsta
lutnje što anđela žali, kćerka tvoja
dok spi ispod krsta,
jeste pesma koja srcem zanos zbira,
sred oka jecaje pali!
Ne! — Njen sjaj je zvezda što sja sred spokoja,
»On živi. . .« pevaju vali.*

»Francuska: hoćemo reći?« (prim. S.M.)

Na Beranževom grobu

*On spi pod tim kamom! — gde ruža novija
želeć splest svoj očaj sa očajem sveta,
kao pod samtrnim dahom mraza kleta
glavu klonula povija:*

*gde crn čempres, poslednji prijatelj tog mrca,
prema zemlji lijuć treperavu rosu
koju noć, u bekstvu, na njegov list prosu,
zbog tužne kobi mu grca.*

*On je tu zauvek! . . . a ta hladna prsa
neće dat, vaj! one skladne reči više
što mu otadžbina i ljubav tu sluše.
Njegova je lira prsila! . . .*

Za P. . .

*Jer srce ne bije kroz tu grud, što diše
ko grobni kam ledno i slepo:
jer, kad genij ljubi, plaće il' izdiše,
ti ne kažeš: to je lepo!*

*Jer ne osećaš, jer nemaš dušu sama,
jer lik ti je lira zlaćena,
lepa, al' bez glasa, kandilo bez plama,
budi prokleta! . . . ne, žaljena!*

Dajte

*Smilujte se meni! . . . razvrat golih grudi
što po cenu plaća, vaj! da kobne draži,
dok pod svakom ružom krije nabor hudi,
za svaki poljubac suzu traži,*

*pretvori me, da sam pre sumraka studen,
u cvet bez mirisa, srce bez stihova!
Da se spasim od zla, da opet živ budem
zrak ljubavi treba mi iznova!*

*Dajte mi! — oh dajte! — kao nad što zrci
u zlatniku zimi kad prosjaku dadnu!
Makar milostinju, E. . . iz vašeg srca
ako ne slutite moju patnju!*

Priznanje

*Za mene vek zlatni minu,
kada sanjah, s lirom
uz grud! dan nesta u tminu
kad pominjah širom*

*u ritmu smeh, ljubav, sreću:
kad verovah u anđele
zvezdokrilne, kad u uveću
čudne su se reči plele*

*mom srcu! oh! sve u patnji
sad izmenjeno! Čista
curo, zbogom! Vi, sni zlatni!
- Al' kad vino blista*

*kad pjanstvo obuzme, onda
prenem se: od čaše
ja tražim moj zanos do dna!
- Moja lutnja tek moljaše!*

Zbogom!

*Zli severci. Ah! bure stišajte pene
i sprečite suze! Nek svod čist i sveti
od jutra do mraka vrh glave je njene:
nek je voda uz nju od plaveti!*

*Nek šumeć joj ime talas pada smoren!
I nek, zadnjom vatrom dana sjajuć više,
dah se slije s dāhom i more sa morem
da njezine ljubavne sne niže!*

*A ti, brzo lađo, što krećeš sa žala
gde pena nad vodom svoj glas koji grca
sli s pesmom mog bola, o čiče pun žala
nade pobegle ispred mog srca! . . .*

Balada

Ja volim cigansku curu
što ima hod ljupki:
videh je uz stenu suru
dok beše u kupki:
ispod ebonosnih kika,
crnih gavranskih krila,
sajajno je oko skrila
ko luna velika!

Voda tekla joj s grudi,
ruža sva u rosi!
Pred koleno što rudi
alga nežnost nosi...
Tu, zanemela i vedra
ti spazi na vodri sneno
svoj lik sveži, rujna ženo,
u kolevcu vetra!

To mi u srce žar prospe!
U mom srcu s večeri
ja vidim grud moje gospe
kroz crn zrak treperi!...
I, duž zraka lune ride
što mi s čela sneno zrcu,
kao vampir do mog srca
moja crnka side!

Al ispod krila istkana
od plavetnila vedra
ja vidim gde kurtizana
otkriva mi bedra!
Na usni anđela draga

poigrava zlo sabrano
poput tvoga, o Satano...
- Ako sam voleo vraga!

U značajnom autobiografskom pismu napisanom na traženje Pola Verlenu, 1885, Stefan Malarne (1842 – 1898), inače škrt u takvoj vrsti ispovedanja, podvlači jednu činjenicu: da je kao sedmogodišnji dečak ostao siročić, bez majke, i da je od desete do dvadesete godine života po internatima i pensionatima; da je kao gimnazijalac, osrednjih radnih sposobnosti, ali »lamarinovske duše i s tajnom željom da prestigom Beranžea«, ispunjavao školske sveske stihovima, koje su mu redovito bile oduzimate. Izgleda da je ipak uspeo od pesama napisanih u šesnaestoj i sedamnaestoj godini napraviti zbirku koju je namenio jednom izdavaču u Sansu, gradu u kojem je završio gimnaziju. Taj rukopis, o kojem Malarne nije govorio nikada kasnije, pronađen je sasvim slučajno, pedesetak godina nakon pesnikove smrti. Činjenica da ga Malarne nije uništio ipak govori o značaju koji je ta, makar odbačena, pesnička zbirka imala za mladog početnika. Jer, otkriće poezije Šarla Bodelera, oko 1860, i uskoro potom Edgara Poa, tako je snažno delovalo na Malarnea da ga je odvojilo za trenutak od njega samog, i u potpunosti zbrisalo dojučerašnje idole, Igoa, de Misea, Lamartina, Beranžea...

Nije reč o nekakvom senzacionalnom otkriću: deset pesama koja POLJA objavljuju ne doprinose uopšte Malarneovoj slavi, ali je na izvestan način objašnjavaju i potvrđuju njegovu glavnu tezu, iznesenu u kasnome ogledu o Rembou, 1896, da je poezija stvar za čitav život – da se pesnik postupno penje lestvicama svoga Sna, koji više ne sme napustiti. Ove Malarneove gimnazijske pesme ne menjaju ništa na dosad poznatoj lestvici njegove poezije, ali otkrivaju možda jedan stepenik, nevidljiv doduše, ali ne bez značaja za održavanje celokupne konstrukcije, sve do vrha, te lestvice.

U tom školskom, embrionskom razdoblju, Malarne je kao strasni čitalac poezije, sve one poezije do koje je mogao doći kroz razne zabrane profesora i roditelja, prošao kroz nekoliko različitih stilova, iščitao je srednjovekovne pesnike, sve do romantičara, prihvatajući njihove forme i metafore kao neophodnu vežbu. Nemoćno je shvatiti prirodnost Malarneove kasnije virtuoznosti, ako ne shvatimo kako se ponašao s pesničkim sredstvima drugih pesnika, na svojim počecima. Iz tog vežbanja nastala je njegova školska zbirka MEDU ČETIRI ZIDA (*Entre quatre murs*) – čijim je naslovom odredio međe svoga sveta doživljenog očima učenika ostavljenog na milost internatskih redara, i ustanovio prvu, temeljnu metaforu svoga pesništva i sudbine. Tako lakše shvatamo nastanak njegovih pesma kao što su *Prozori* (mogućnost bekstva kroz zid...) ili *Plavet* (gradnja krova, makar to bila ironična plavet).

Sve pesme u zbirci MEDU ČETIRI ZIDA su datirane, čineći tako neku vrstu sentimentalnog, pesničkog dnevnika – upravo ono što će Malarne kasnije panično izbegavati, pokušavajući da poništi svaku hronologiju u svome delu, ističući više psihološku nego vremensku dimenziju. Prva pesma *Suza*, od dva katrena, napisana je za sestru Mariju, umrlu u trinaestoj godini, 1857. Bio je to, nakon smrti majke, kad je imao svega pet godina, drugi Malarneov susret sa smrću – presudni u začinjanju njegove religiozne sumnje i bezbožništva (videti decimu *Za Boga!*), čije će se konačno razrešenje odigrati tokom turnonske krize, 1866: »Malarne se nakon strasne krize 1866. zauvek odvojio od starog perja Boga, da bi izgradio jednu novu veru u 'Lepotu' i u 'Ideju' (Žan-Pjer Rišar). Napomena prevodioca uz ovu pesmu: originalni naslov, LARME, kao da je »izvaden« iz pesnikovog prezimena: mal LARME. Tako se još potpunije objašnjava uvodno mesto ove pesme u zbirci.

Neke od ovih deset pesama svedoče o različitim pesničkim uticajima koje je Malarne trpeo oko 1858 – 59. U pismu Polu Verlenu nije se ustezao da prizna kako je njegov, i ne samo njegov, ideal oko sedamnaeste godine bio da »prevaziđe Beranžea«, autora lakih kafanskih i političkih šansona. Kad je Beranž 1859. godine sahranjen uz nezapamćene narodne počasti, Malarne mu se odužio odlomkom jedne veće zamišljene poeme *Na Berandžeovom grobu* – koji bi ostao beznačajni poetski zapis da istovremeno nije nagoveštaj Malarneovih kasnijih »grobova« napisanih za Poa, Bodelera, Vagnera i Verlenu. U pesmi *Na primerku »Kontemplacija«* Malarne saučestvuje s Viktorom Igoom u gubitku kćerke Leopoldine, koja se utopila u Seni sa svojim mladim suprugom. Zanimljivo je da, dvadeset godina kasnije, kad bude izgubio vlastitog sina, Anatola, Malarne nijednom rečju, u svojim stihovima ili zapisima, neće pomenuti tu smrt koja je ipak, više od bilo kog drugog događaja, označila njegovu sudbinu. Samo je jednom, povodom toga, rekao kćerki Ženevjevi: »Igo je imao snage da govori.« Ali odjete te neprebolne smrti (Anatol je umro 1879, u osmoj godini) nalaze se posvuda u Malarneovim stihovima, mešajući se s najnepredvidljivijim metaforama, od opisa granitne ploče koja treba da spreči Poov duh da više nikada ne izide na videlo dana, do rasutih zlatnih kosa Meri Loran (Malarneovog jedinog »bračnog prestupa«). Zanimljive su i dve napomene kojima je Malarne popratio pesmu u čast Igoa: njima mladi pesnik kao da predviđa sva buduća optuživanja koja će se od strane univerzitetskih profesora sručiti na njegove prevode Edgara Poa, i njegov pedagoški rad (Malarne je svoj život obezbeđivao naporim službovanjem u provinciji i Parizu kao profesor engleskog jezika). Pesma *Priznanje* ima nešto od štimunga De Miseovih melanholičnih i raspusnih pesama; oko 1858. godine Ma-

larne je još uvek zamišljao pesnika kao biće okićeno lirnom (lutnjom) s koje se prisipaju zlatni zvuci. Pesma, takođe, svedoči o mogućoj Malarneovoj sklonosti prema vinu, koje se kasnije ili odrekao, ili savršeno uspeo da dominira.

Mnogi Malarneovi savremenici, oko 1880. i kasnije, sve do pesnikove smrti, naglašavali su anagramski izgled njegovog imena: *mal-arme* (slabo naoružan) – ciljajući time najviše na njegovu pesničku *nemoć*, jer Malarne je svakako bio najneproduktivniji, količinski posmatrano, pesnik svoga vremena. Ali, još 1866. godine njegov prijatelj Alber Glatinji objavio je jednu virtuoznu strofu, humorno-satiričnu, u kojoj je dao sasvim različito anagramsko rešenje Malarneovog imena: *male arme* (naoružani mužjak). Zaista, samo je *naoružani mužjak* mogao napisati poemu takve erotske nadražnosti kakva je *Faunovo popodne*, razvijajući je kasnije, iz pesme u pesmu, sve do poslednjih stihova. Ali Malarne gimnazijalac, pubertelija i voajer, proživio je munjevitom nekoliko strasnih ljubavi i zaljublivanja, i ta tema je vodeća u pesmama iz MEDU ČETIRI ZIDA. Otuda u ovom izboru čak pet pesama takve, ljubavne inspiracije, napisanih u trenucima bezdana, nadanja, mržnje. Teško bismo sada ušli u trag izvesnoj P. ili E. kojima Malarne šalje užežene strofe; i verovatno bi ta njegova erotska tumaranja izgugila potpunu čar i žestinu, i privlačnost za nas, da upravo u to vreme oko 1859/60. osamnaestogodišnji Malarne, u šetnjama Sansom, nije primetio, a zatim, vešt i uporan osvajač, upoznao neobičnu strankinju (prvo je mislio da se radi o Engleskinji; slao joj je ispočetka anonimna pisma koja je iz predostrožnosti potpisivao ženskim imenima!) – bila je to Marija Gerhačd, nemačka guvernanta, sedam godina starija od Malarnea koji još nije bio završio ni gimnazijsku maturu. Pesma *Svako daje što ima...* izvesno je napisana kao novogodišnji poklon zaljubljenog gimnazijalca privučenog zagonetnom i ozbiljnom prolaznicom kroz Sans. Nakon dramatičnog odupiranja savesne Nemice, Stefan Malarne i Marija Gerhard venčali su se avgusta 1862. godine, u Londonu (Stefan tek što je postao punoletan!). »Biće to samo jedan poljubac više...« – tako je Malarne opisao svoje gotovo potajno venčanje prijatelju Kazalisu, da bi svega nekoliko meseci nakon toga dopisao: »Marija neće biti moja Ledi Makbert!« Između ta dva utiska sadržan je sav Malarne.

Nije reč, povodom otkrića zbirke MEDU ČETIRI ZIDA, o nekakvom senzacionalnom preokretu. Ali, jednom otkrivene, te pesme, takve kakve jesu, čine mi se neophodnim uvodom u svako ozbiljnije čitanje onog pravog, kasnije, nedokučivog i nikad sasvim spoznatljivog Malarnea.

Izbor i prevod Kolja Mićević

